

**Електронна бібліотека
видань історичного факультету
Харківського університету**

Міхеев В. К. Нові пам'ятки салтівської культури в басейні Сіверського Дінця // Вісник Харківського університету. – 1974. – № 104: Історія. – Вип. 8. – Харків: Видавниче об'єднання „Вища школа”, видавництво при Харківському державному університету, 1974. – С. 97 – 99.

При використанні матеріалів статті обов'язковим є посилання на її автора з повним бібліографічним описом видання, у якому опубліковано статтю. Дана електронна копія статті може бути скопійована, роздрукована і передана будь-якій особі без обмежень права користування за обов'язкової наявності першої (даної) сторінки з повним бібліографічним описом статті. При повторному розміщенні статті у мережі Інтернет обов'язковим є посилання на сайт історичного факультету.

Адреса редакційної колегії:

Україна, 61077, Харків, пл. Свободи, 4,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
історичний факультет. **E-mail:** istfac@univer.kharkov.ua

©Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна; історичний факультет

©Автор статті

©Оригінал-макет та художнє оформлення – зазначене у бібліографічному описі видавництво

©Ідея та створення електронної бібліотеки – А. М. Домановський; А. О. Баскакова

В. К. Міхеєв

НОВІ ПАМ'ЯТКИ САЛТІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В БАСЕЙНІ СІВЕРСЬКОГО ДІНЦЯ

Протягом дванадцяти років (1961—1972 рр.) Середньовічна експедиція Харківського державного університету проводила археологічні розвідки в басейні р. Сіверський Дінець на території Харківської, Донецької та Ворошиловградської областей. Члени експедиції відвідали також місцеві, обласні, міські та сільські музеї і виявили в них археологічні колекції з числа випадкових знахідок. Пункти знахідок перевірялись на місцевості, що дозволило встановити характер тієї чи іншої пам'ятки. Таким чином було виявлено декілька нових поселень та могильників салтівської культури.

Поселення. Тричі, в 1961, 1962 та 1970 рр., досліджувався правий берег Червонооскільського водосховища та р. Оскіл від с. Тополі до с. Червоний Оскіл. Після спорудження греблі вода поглинула селища в заплаві річки, відкриті у свій час П. Д. Ліберовим [1]. Правий берег зараз розмиті, і з'явилися культурні шари декількох нових кочовищ салтівської культури: п'ять біля с. Червоний Оскіл, три коло с. Пристін, одне на місці колишнього с. Радківка, два північніше с. Гороховатка і одне в урочищі «Сад». Крім того, в Харківській області кочовища виявлено біля сіл Циркуни, Суха Гомольша, у містечку Гомольшанські дачі та коло с. Чепель. Особливий інтерес викликають салтівські поселення, відкриті біля сіл Верхній Бишкін в урочищі Роганіна і Старий Салтів, де зафіксовано залишки залізоплавильного виробництва у вигляді шматків шлаків і стінок горнів, подібних до знайдених біля Вовчанського городища [2]. Такі ж залишки є біля с. Купине Шебекінського району Белгородської області¹. В Донецькій області кочовища VIII—IX ст. було відкрито коло сіл Платонівка і Червоне Артемівського району. На Ворошиловградщині салтівські селища знайдено біля Нової Астрахані, Булгаківки та міста Свердловська.

Могильники. Члени експедиції відкрили і оглянули одинадцять раніше невідомих або таких, що не ввійшли ще в науковий обіг могильників салтівської культури. На території Харківщини ґрунтові могильники розташовані біля сіл Петрівське Вовчанського району, Липчанівка Ізюмського району, коло Мохначівського городища та у місті Балаклії [3]. Знайдено їх також у Донецькій області, зокрема на території табору Дружківського заводу скловиробів (лівий берег Червонооскільського водосховища, Червонолиманського району), біля сіл Дронівка та Платонівка Артемівського району і в селі Райгородок Слов'янського району (могильник зруйновано внаслідок розробки крейдяного кар'єру). Багате салтівське катакомбне поховання

¹ Розвідки геолога В. Бута.

Знахідки, виявлені в могильниках салтівської культури басейну Сіверського Дінця:

1 — стремено, 3 — наконечник списа, 4 — уламок вудил, 6—8 — череп'яний посуд, 9 — бронзова підвіска-печатка (Петрівський могильник); 2 — стремено, 15 — риболовний гачок (селище Чепель); 5 — баклажка, 14 — бронзова урnochка (Родаківський могильник); 10—12 — череп'яний посуд з Бутківського могильника; 13 — бронзова підвіска-печатка з поховання біля шахти № 19.

з конем виявлено на території подвір'я шахти № 19 Торезького району. Разом з амforoю, баклажкою, кухонним горщиком, кінською збруєю, залізним кістеном і бронзовими прикрасами тут знаходилися золотий візантійський солід Костянтина V та бронзова підвіска-печатка з зображенням осла. У Ворошиловградській області ґрунті. мопильники є в селах Булгаківка Кременецького району, Бутківка Старобільського району та ст. Родакове Олександрівського району. Деякі речі з відзначенням пам'яток показано на рисунку.

Названі поселення та могильники салтівської культури доповнюють карту розповсюдження пам'яток цього роду в басейні Сіверського Дінця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Либеров П. Д. Разведки в пойме реки Оскол. — КСИА, вып. 83, М., 1961, с. 95—103.
2. Шрамко Б. А., Міхеєв В. К. До питання про виробництво заліза у болгаро-аланських племен салтівської культури. — Вісник Харківського державного університету, 1969, № 35, історична серія, вип. 3, с. 74—81.
3. Кадеєва Є. М., Міхеєв В. К. Роботи на Балаклійському могильнику. — Археологічні дослідження на Україні в 1969 р., вып. IV, К., 1972, с. 280—283.

Д. С. Кирилін

АРХЕОЛОГІЧНІ УСТАНОВИ НА УКРАЇНІ КІНЦЯ XIX — ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

У кінці XIX і на початку XX століть на Україні виникають нові археологічні товариства і установи. Серед них слід виділити шість губернських вчених архівних комісій, перші з яких були створені в 1884 році.

Наукова діяльність цих комісій розгортається в період дальшого розвитку капіталізму і переростання його в вищу фазу — імперіалізм, за умов, коли царизм встановив у країні реакційний режим політичного терору [див. 1, т. 5, с. 40]. Офіційна пропаганда докладала багато зусиль для прославлення монархізму, намагалася відвернути маси від революційної боротьби. Все було спрямовано на зміцнення монархічного патріотизму. З цією метою заохочувалося і вивчення пам'яток старовини, але з великими застереженнями.

Реакційна політика царизму особливо гостро відчувалася в національних окраїнах, зокрема на Україні. Тут царизм вживав найжорстокіших реакційних заходів, обмежуючи розвиток національної освіти, мови й культури. В. І. Ленін у 1913 р. писав, що у великій Російській імперії маси народу були «пограбовані в розумінні освіти, світла і знання» [1, т. 19, с. 113].